

DİNİ KUTUPLAŞMALAR

Mehmet Görmez

<https://t.co/KL0BXoRCST>

Deşifre Eden: Celal SANCAR

... Bir de sürekli, dini kutuplaşmalar ortaya çıkarıyor. Yakın tarihimizden bu konuda bir örnek vermek isterim: 17. Yüzyılda Cihan İmparatorluğu Osmanlı, üç cephede ilk defa büyük kayıplar veriyor; ancak İstanbul'da iki vaiz, anlamsız din tartışmaları üzerinden adeta toplumu karşı karşıya getiriyor. İki vaizden biri, dönemin Ayasofya kürsüsünde oturan Kadızade Mehmed Efendi, diğeri ise Sultanahmet Kürsüsünde oturan Abdülmecid Sivasi Efendi'dir. Bu iki zat, beş-on mesele üzerinden her Cuma, birbirlerine saldırırlar. Zamanla her ikisinin de müfrit taraftarları oluşmuştur. Nihayet yıl 1651... 1651 yılında bir Cuma namazı sonrası -maalesef- iki taraf birbirine girer ve pek çok insan hayatını kaybeder; öyle ki, tarihçi Naima, "**Sultanahmet Meydanından Bayezit'e kadar her yer insan cesediyle doldu**" der.

Peki, ne idi bu iki vaizi karşı karşıya getiren? İki cemaati birbirine kırdıran bu meseleler ne idi, diye baktığımızda; tartışma konularının hiç birisi, tıpkı bugün olduğu gibi İslam'ın ve Müslümanların temel meseleleri değildi. Kâtip Çelebi, Mizan-ül Hak diye bir kitap yazdı; sadece bu tartışmalarla ilgili. Bu kitapta bu iki vaizi, iki cemaati birbirine düşüren konuları hem sıraladı hem de tek tek değerlendirdi. Türkçeye çevrildi, elimizde var.

Peki, neler tartışmışlar bu iki vaiz?

- Kabir azabı var mı yok mu;
- Kabir ziyareti caiz mi, değil mi;
- Şefaahat; ahirette şefaahat hak mı, değil mi;
- Namazdan sonra musafaha etmek caiz mi, değil mi;
- Hz. Peygamber'in annesi-babası Cennetlik mi, Cehennemlik mi;
- Kandil kutlamak, mevlit okumak caiz mi, değil mi; doğru mu, değil mi.
- Tütün ve kahve içmek helal mi, haram mı; hatta bu tartışmalar Saraya sızacak ve o günün Sultanı 4. Murad'ın sürekli tebdil-i kıyafet yaparak kahvehaneleri dolaşıp tütün ve kahve meselesini denetlemesi, bu tartışmaların Saraya nüfuzundan kaynaklanıyor.

Başka ne tartışmışlar:

- Hz. Hızır hayatta mı, değil mi;
- Sema-devran (Mevlevi seması), zikir, musiki caiz mi, değil mi;
- Matematik ve felsefe -hele hele şu maddeye bakın- gibi ilimleri tahsil etmek dinen sakıncalı mı, değil mi...

Şimdi, aradan üç asır geçtiği halde -üzülerek belirteyim- Tanca'dan Cakarta'ya, Kuzeyden Güneye, Asya'da, Ortadoğu'da, maalesef aynı tartışmalar; sadece ülkemizde değil, bütün İslam dünyasında devam ediyor...

O gün Büyük Cihan İmparatorluğu Osmanlı, üç cephede kan kaybediyordu; kan kaybederken bu tartışmalar yaşıyordu, Batı Dünyası ise bilgi ve sanayi devrimlerine hazırlanıyordu. O gün bunları tartışmak ne kadar anlamsız ne kadar beyhude ise, bugün İslam başkentlerine ateşlerin düştüğü; Şam'ın, Bağdat'ın, San'a'nın, Yemen'in ateşler içinde yandığı bir zaman diliminde, inanın pek çok din tartışması da o kadar abes, o kadar beyhudedir...

Şöyle baktığımızda, bugün; sıcak çatışma alanlarının nerdeyse tamamı İslam dünyasında, hepimiz bunu görüyoruz. Böyle olduğu halde ümmeti, Kur'an'ın o **“ateş dolu çukurların kenarındaydınız...”** Ümmet, ateş dolu çukurların kenarında iken, bu anlamsız din tartışmalarının devam etmesi doğru mudur Allah aşkına?

İslam Dünyasında asgari barış ve güvenlik ortamı yok; yani İslam beldelerinde selam yok, iman beldelerinde eman yok. Böyle olduğu halde, dinin en temel asıllarının sürekli tartışılması; dinin deliller sistemi, deliller hiyerarşisinin sürekli hocalar tarafından tartışılması, ekranlarda, sosyal medyalarda... Hem de müsamahasız bir dille, çatışmacı bir dille; bu doğru olur mu, Allah aşkına?

Yüce kitabımız Kur'an'ı Kerim, **“Dinlerini bölüp, gruplara ayrılanlardan olmayın”** der; böyle buyurduğu halde dinin, bazen en teferruat meseleleri üzerinde ayrışmalar yaşıyor. Geçenlerde bir İslam Beldesinde, **“Namazda okunan Fatiha'dan sonra; sesli mi 'âmin' diyeceğiz, sessiz mi 'amin' diyeceğiz”** diyenler arasında kavga çıktı; bir insan, bir can vefat etti, ne acıdır bunlar. Bazı yerlerde, **“Ettahiyyatü'da parmak kaldıracak mıyız, kaldırmayacak mıyız”** tartışmaları yaşıyor; ne cehalettir bu... Hatta ahlakın, adaletin tesis edilmediği pek çok yer var; buralarda İslam'ı ve Müslümanları sürekli varoluşsal krizlerle karşı karşıya bırakan tartışmaların hala bu şekilde devam etmesi doğru olur mu?

İslam dünyasında biriken yığınla sorun çözüm bekliyor. Böyle olduğu halde ümmetin enerjisini tüketen bu tartışmaların, ardı arkası kesilmek bilmiyor; hatta sorunlarımızı daha da içinden çıkılmaz bir hale getiriyor.

Değerli kardeşlerim, elbette dini yorum ve görüşler tarihte olduğu gibi günümüzde de farklılık arz edecektir; yanlış anlaşılması söylediklerim. İhtilaf, tabii bir şeydir. İhtilaf Allah'ın ayetidir. İhtilaf rahmettir. Zira dinin tabiatı, nassın tabiatı ve insanın tabiatı farklılık arz eder. Farklılıklar olacak ki, toplum durağan bir yapıya mahkûm olmasın. Çeşitlilik olacak ki, insanlar tanışsın, düşünsün, üretsün ve insanlık gelişsin; dolayısıyla ihtilafı rahmet kılan, her şeyden önce farklı düşüncelerin ortaya çıkaracağı yeni hakikatlerdir. **“Müsademe-i efkardan barika-ı hakikat doğar.”** Unutmamak gerekir ki, İslam medeniyetinde, tartışmanın da ve ihtilafı rahmete dönüştüren bir usulü, bir ahlakı var. Problem orada; problem ihtilafta değil, problem usulde ve ihtilaf ahlakında.

Nedir ihtilaf ahlakı?

İhtilaf ahlakı, bireyleri aşan bir doğrunun olduğunu bize bildirir. Herkesi kuşatan bir hakikatin olduğuna inanmayı ve o hakikatin peşine düşmeyi gerektirir. Bu usule, bu ahlaka mutlak riayet her mü'min için şarttır. Bundan hiçbir fırka, hiçbir alim azade olamaz. Hiçbir mü'min müstağni kalamaz. Sorarım size, değerli kardeşlerim. Din'e dair indi bir düşüncemizi savunalım derken; din'in öngördüğü ahlak-ı hamidenin o bütün güzelliklerini, ilkelerini çiğnemek ne yaman bir çelişkidir. Hak bildiğimiz, hakikat bildiğimiz iddiayı müdafaa edelim derken; kul hakkına tecavüz etmek, kardeşlik ahlakını çiğnemek, kardeşlik hukukunu çiğnemek ne kötü bir yoldur. Kur'an ahlakını çiğneyerek, Kur'an'ı müdafaa edebilir miyiz Allah aşkına? Sünnet nizamını yok ederek, yok sayarak; sünneti ima edebilir miyiz?

Sahabeden itibaren bizim bir geleneğimiz var: Eleştirdiği görüş sahibine, tartışmalarda dua ile başlayan bir geleneğimiz var bizim. Sahabe-i Kiramın bu nezih üslubunu terk ederek bir yere varabilir miyiz? Kadim ilmi mirasımızı ceffelkalem yok sayarak din, savunulabilir mi? En fer'i bir meseleyi, bir teferruatı isbat için usulün bütün asılları feda edilebilir mi hiç? Sıradan bir mü'mine, asgari söz ahlakını terk etmek; kavli leyyin (yumuşak söz), kavli tayyib/tayyibe (güzel söz), kavli sedid (sağlam söz), kavli hasen (güzel söz)... Bütün bunları bırakmak yaraşmazken bir ilim insanına, davet insanına bunlar yaraşır mı?

Daha önce **“söz ahlakı”** diye bir dersimizi yapmıştık bu konuda. Emr-i bilmağruf mü'minin görevi, tamam; ama iyiliği emretmek... Ancak emr-i bilmağruf, sadece ma'ruf söz ile yapılır; yani, iyi sözle yapılır. Nehy-i anilmünker; yani kötülükten alıkoymak, münker sözle

gerçekleştirilebilir mi? Gıybet, dedikodu, hakaret, teccüs, iftira gibi; günlük hayatta dahi herkes için, her mü'min için haram olan şeyler din tartışmalarında, iki taraftar kazanmak için mubah sayılır mı Allah aşkına? Hak ve hakikat, batıl ve fesad ile karıştırılarak anlatılabilir mi insanlığa? Bir düşünceyi iddia ve zan ile ifade etmek, sonu gelmez tartışmalara yol açmaz mı? Açmıyor mu? Bu tartışmalar kini, öfkeyi, adaveti, fitneyi doğurmuyor mu? 14 asırdır doğurmuyor mu, Allah aşkına? Değerli kardeşlerim... (Deşifre: Celal Sancar, 02.01.2023)